

Interreg

Kofinanziert von
der Europäischen Union
Spolufinancováno
Evropskou unií

Sachsen – Tschechien | Česko – Sasko

**Zemědělská bioekonomika:
inovace, hodnotové řetězce,
udržitelnost**

**Agrarbioökonomie: Innovation,
Wertschöpfungsketten,
Nachhaltigkeit**

**doc. Ing. Pavla Vrabcová, Ph.D.
Ekonomická fakulta, TUL**

**Co je bioekonomika – definice
(EU + FAO)**

**Was ist Bioökonomie –
Definition (EU + FAO)**

Bioekonomika

Definice (EU + FAO)

- Bioekonomika = využití **biologických** zdrojů a biologických procesů k výrobě potravin, krmiv, materiálů, chemikálií, energie a služeb – při respektu k ekologickým limitům.
- EU rámec (2025): cíle – navýšení inovací a investic, vybudování trhů pro bio-materiály a technologie, zajištění udržitelného a stabilního zásobování biomasou, využití globálních příležitostí
- FAO klade důraz na produkci, využití, obnovu a regeneraci biologických zdrojů + znalosti a inovace jako základ „udržitelných řešení“.

Hlavní principy:

- **Udržitelnost** – nečerpáme zdroje rychleji, než se stačí obnovovat.
- Kaskádové využití – **biomasa** se využívá prioritně pro produkty s vysokou přidanou hodnotou (potravin, farmaceutika), a až její zbytky pro energii (bioplyn, teplo).
- Inovace – využití biotechnologií k **přeměně** odpadu na cennou surovinu.

Terminologie a vyjasnění pojmů

BE vs. BBE, „biohospodářství“

- V českém prostředí se zaměřuje bioekonomika a biohospodářství.
- **Bioeconomy** – nejširší – zahrnuje všechna odvětví a systémy, které využívají biologické zdroje (zem., les., akva, potr., ener., chem.a biotech.)
- **Bio-Based Economy** – užší a více technický – transformace biomasy na produkty s vysokou přidanou hodnotou pomocí moderních technologií.
- **Biohospodářství** – český ekvivalent – z důvodu nejednoznačného výkladu
- EU dokumenty historicky překládaly pojmy **nejednotně**; proto je důležité vždy doplnit „co tím myslíme“.
- V praxi se používají jako synonyma, ale v odborné debatě se odlišují podle **akcentu** (procesy vs. suroviny / ekonomické efekty vs. sektorové vymezení).
- **Platforma pro bioekonomiku ČR**

Proč bioekonomika roste?

„Tlaky“ a „příležitosti“

1. Politický a legislativní tlak

- **Green Deal** Evropská unie si dala za cíl být do roku 2050 klimaticky neutrální. Toho nelze dosáhnout bez radikální změny zemědělství.
- **Emisní povolenky a uhlíkové daně** Fosílie se stávají drahými, vyplatí se hledat biologické alternativy

2. Geopolitická bezpečnost

- Riskantní je spoléhat na ropu a plyn z nestabilních částí světa.
- **Decentralizace** Bioekonomika umožňuje vyrábět energii a materiály lokálně.
- **Odolnost** Stát, který si dokáže "vypěstovat" své suroviny, je mnohem odolnější vůči krizím.

3. Technologický skok

Biotechnologie Metody jako CRISPR umožňují šlechtit plodiny odolnější suchu nebo takové, které produkují specifické látky pro průmysl.

Biorafinerie: Dokážeme rozložit biomasu na základní molekuly a z nich vytvořit úplně nové materiály

4. Poptávka spotřebitelů (LOHAS generace)

Moderní zákazník už nechce věci z ropy.

Změna vnímání: Lidé jsou ochotni si připlatit

Odpovědnost podniků: Velké korporace masivně investují do bio-materiálů, protože vědí, že jejich budoucí přežití závisí na tom, jak moc budou "zelené".

Proč bioekonomika roste?

„Tlaky“ a „příležitosti“

- EU 2025 Strategic Framework posouvá bioekonomiku víc směrem k průmyslovému **škálování**, investicím, tržnímu uplatnění a strategické autonomii (menší závislost na fosilních importech).
- Překonání „údolí smrti“ (Valley of Death)
- Dosažení nákladové efektivity
- Budování dodavatelských řetězců
- Standardizace a tržní uplatnění

Bioekonomika

Zemědělství

- Zemědělství je „**cornerstone**“ – hlavní zdroj primární biomasy a aktér přechodu k udržitelné, cirkulární a klimaticky neutrální ekonomice.
- Paradigmatický posun – od „commodity production“ k multifunkční roli (produkce + služby + zdroje + cirkularita).

Interreg

Kofinanziert von
der Europäischen Union
Spolufinancováno
Evropskou unií

Sachsen – Tschechien | Česko – Sasko

Zemědělská bioekonomika

Agrarbioökonomie

Zemědělská bioekonomika

Co přesně zahrnuje?

- Zemědělství je „**vstupní brána**“ bioekonomiky: produkuje biomasu a současně ovlivňuje půdu, vodu a biodiverzitu.
- Primární produkce (plodiny, živočišná výroba) + vedlejší proudy (sláma, kejda, zbytky zpracování) + biologické procesy (fermentace, anaerobní digesce, kompostování).
- Zemědělská bioekonomika má **dvojí roli**: **dodavatel surovin (biomasa), poskytovatel veřejných statků (péče o půdu, krajinu, vodu).**
- **Důležitý princip**: bioekonomika se hodnotí nejen objemem produkce, ale i přidanou hodnotou, efektivitou vstupů a dopady na ekosystém.

Zemědělská bioekonomika

3 trendy a tahouny zemědělské bioekonomiky v EU

- Integrace s cirkulární ekonomikou (CE → CBE)

uzavírání živinových cyklů, redukce odpadu, lokální řetězce.

- Technologická a inovační dimenze

precizní zemědělství, digitalizace, pokročilé biotechnologie; zároveň riziko „digital divide“.

- Posun k ekologické vizi (normativní bioekonomika)

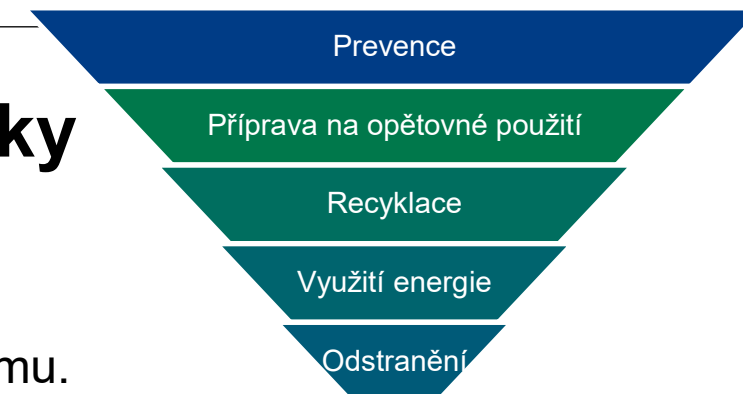
agroekologie, diverzifikace plodin, ekosystémové služby, uhlíková neutralita, udržitelná správa půdy/vody/biodiverzity.

„Mapa toků“

Od biomasy k produktům a službám

- Bioekonomika je o tocích (materiál, energie, živiny, data) a o tom, jak je organizovat do hodnotových řetězců.
- Vstupy: půda, voda, energie, hnojiva, osiva, práce + data (senzory, satelit).
- Produkce: potraviny/krmiva + vedlejší produkty (sláma, chlěvská mrva, zbytky).
- Zpracování: potravinářství, krmivářství, bioplyn/biometan, biochemikálie, bio-based materiály, biohnojiva.
- Návrat do systému: digestát/kompost → půda; voda → recyklace; CO₂ → využití v průmyslu (tam, kde to dává smysl).

Principy udržitelné (cirkulární) bioekonomiky

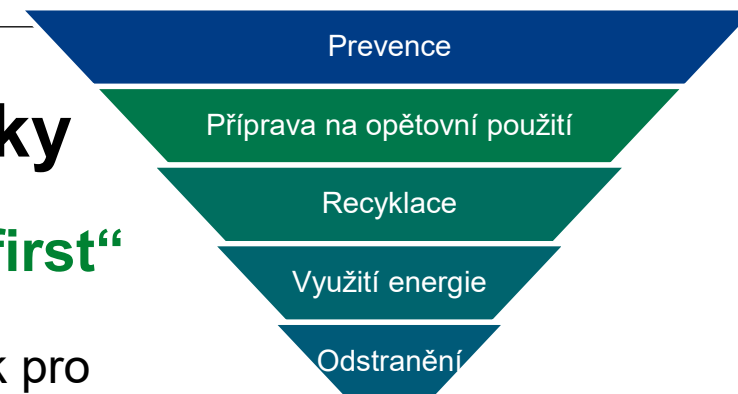

- Nejde o „vyrobit víc biomasy“, ale využít ji chytře a v mezích ekosystému.
- **Sustainability & circularity at its heart** – EU výslovně říká, že bioekonomika musí být udržitelná a oběhová, jinak ztratí legitimitu.
- **„Food first“ logika**: potravinová funkce zemědělství je primární – bioenergie a materiály nemají vytlačovat potraviny (a už vůbec ne zhoršovat biodiverzitu a půdu).
- **Kaskádové využití**: preferovat vyšší přidanou hodnotu (materiály/chemikálie) před energetickým využitím – energie typicky až „na konci“.
- **Lokální řetězce**: kratší vzdálenosti, regionální zpracování, spolupráce podniků a obcí.

Principy udržitelné (cirkulární) bioekonomiky

Hierarchie využití biomasy + „cascading“ a „residues-first“

- Kaskádové využití: Biomasa se má používat nejdřív pro food/feed, pak pro materiály/chemikálie, a teprve nakonec pro energii.
- „Residues-first“ princip: Úspěšné modely upřednostňují využití slámy, hnoje, kejdy, zbytků ze zpracování – aby se minimalizovala konkurence s potravinami a tlak na půdu.
- Souvislost s riziky: řízení ILUC (nepřímé změny využití půdy), biodiverzita, legitimita bioekonomiky.

Technologie a inovace

Zemědělství 4.0 jako „enabler“

- Digitalizace a inovace umožňují měřit, řídit a certifikovat bioekonomické toky (biomasa, uhlík, živiny).
- **Precizní zemědělství** (variabilní aplikace, senzory, mapování půdy) pomáhá snižovat vstupy a zvyšovat efektivitu – a je přímo podporovatelným směrem v rámci eco-schemes.
- **AKIS** (systémy znalostí a inovací) jsou „páteří“ modernizace – propojují poradce, výzkum, farmáře, vzdělávání a veřejnou správu.
- Biotechnologie a bioinformatika (v širším pojetí bioekonomiky) jsou chápány jako významné hnací síly – od šlechtění po průmyslové bioproceny.

Interreg

Kofinanciert von
der Europäischen Union
Spolufinancováno
Evropskou unií

Sachsen – Tschechien | Česko – Sasko

Nové hodnotové řetězce

Neue Wertschöpfungsketten

Nové hodnotové řetězce

Kde vzniká přidaná hodnota

- **Bio-based materiály:** obaly, stavební materiály, textilní vlákna – EU podporuje rozvoj „lead markets“ pro bio-based řešení.
- **Bioenergie:** bioplyn/biometan, bioelektřina, teplo – legitimní hlavně tam, kde využívá odpady a zbytkovou biomasu a uzavírá živinové cykly.
- **Biohnojiva a půdní produkty:** kompost, digestát, podpůrné půdní látky – vazba na oběhovost „food–water–nutrients“.
- **Služby:** uhlíkové hospodaření, krajinytvorba, agroenvironmentální služby – ekonomicky relevantní tam, kde existuje politika/platby a důvěryhodné měření.

Ekonomika farmy

Diverzifikace příjmů a odolnost

- Bioekonomika může posilovat stabilitu farmy – ale jen pokud je podpořena trhem, smlouvami, poradenstvím a politikami (CAP).
- CAP 2023–27 má mezi cíli spravedlivý příjem, konkurenceschopnost, lepší pozici farmářů v řetězci a znalosti/inovace – to je pro bioekonomiku klíčové.
- Eco-schemes odměňují praxe nad rámec podmíněnosti (např. agroekologie, precizní zemědělství, agroforestry, carbon farming) – tedy i části bioekonomické transformace.
- EU 2012 i 2025 rámuje bioekonomiku jako zdroj inovací, pracovních míst a konkurenceschopnosti – ale očekávají udržitelnost a měřitelné dopady.

Interreg

Kofinanziert von
der Europäischen Union
Spolufinancováno
Evropskou unií

Sachsen – Tschechien | Česko – Sasko

Politiky

Richtlinien

Politiky EU (2012 → 2018 → 2025)

Co se změnilo?

- EU posunula bioekonomiku od R&D k „škálování a trhům“, ale s důrazem na udržitelnost a oběhovost.
- 2012 – Bioeconomy for Europe: akční plán ve 3 pilířích:
  - (1) investice do výzkumu/inovací a dovedností,
  - (2) koordinace politik a stakeholderů,
  - (3) rozvoj trhů a konkurenceschopnosti včetně využití odpadu.
- 2018 update, tři akční oblasti: posílit bio-based sektory a investice; rozvíjet lokální bioekonomiky; chápat ekologické hranice bioekonomiky.
- 2025 Strategic Framework: důraz na industrializaci/biovýrobu, nové trhy, investiční jistotu, udržitelnou biomasu a roli primárních producentů (farmáři/lesníci).

Farm to Fork & Green Deal

Vazba na zemědělství

- F2F nastavuje směr udržitelných potravinových systémů a posiluje tlak na inovace v primární produkci.
- Farm to Fork (2020) je součástí Green Deal a míří na přechod k udržitelnému potravinovému systému s vazbou na zdraví, klima a biodiverzitu.
- Strategie pracuje s cílem snížit použití a riziko chemických pesticidů o 50 % a snížit použití „více nebezpečných“ pesticidů o 50 % (měřeno proti baseline 2015–2017).
- Zdůrazňuje roli CAP a poradenství pro přechod (IPM, agroekologické přístupy, inovace).

Politiky ČR

Bioekonomika a cirkulární rámec

- ČR má sektorové dokumenty (MZe, MŽP) a roli v BIOEAST; klíčová je koordinace a implementace.
- MZe: Koncepce biohospodářství 2019–2024 – první krok resortu k národní strategii, včetně důrazu na udržitelné hospodaření a posílení role prvovýrobců v hodnotových řetězcích.
- Strategie MZe 2030 (schváleno 2016): dlouhodobá vize konkurenceschopnosti a udržitelnosti agrárního sektoru a venkova.
- MŽP: Cirkulární Česko 2040 (2021) obsahuje prioritní oblast „Bioekonomika a potraviny“ a ukotvuje bioekonomiku do oběhového hospodářství.
- BIOEAST: ČR je součástí makroregionální iniciativy pro znalostně založenou bioekonomiku v CEE – důraz na společné priority a spolupráci.

Úspěšné modely bioekonomiky

Erfolgreiche Bioökonomiemodelle

Příklady „typických“ bioekonomických řešení

- Bioplyn/biometan z kejdy + využití digestátu: energie + návrat živin do půdy (uzavření cyklu „živiny–energie“).
- Zhodnocení slámy a zbytků: materiálové využití (např. steliva, biokompozity) a až poté energetika – v duchu hierarchie oběhového hospodářství.
- Farmářské zpracování a krátké řetězce: vyšší přidaná hodnota v regionu, lepší vyjednávací pozice, vyšší transparentnost původu.
- Agrolesnictví / agroekologické postupy: kombinace produkce a environmentálních funkcí; lze navázat na eco-schemes.

Co je „úspěšný model“

7 faktorů úspěšných iniciativ

- Plné a kaskádové využití biomasy (cascading; residues-first).
- Cirkulární a systémové myšlení (uzavření toků živin/energie/vody).
- Znalosti a přístup k technologiím (know-how není jen technické, ale i manažerské).
- Kooperativy a kolektivní struktury (sdílení investičních rizik, agregace biomasy).
- Regionální ukotvení + průmyslová symbióza (nižší logistika, lokální ekonomika).
- Příznivé policy a market prostředí (stabilita pro investice 10–20 let).
- Motivace a sociální akceptace (transparentnost dopadů, lokální benefity).

Bariéry

Proč se bioekonomika v zemědělství nerozvíjí rovnoměrně?

- Nerovnoměrný rozvoj napříč státy kvůli fragmentovaným politikám, rozdílné technologické připravenosti a bariérám škálování.
- Regulační nejistota a administrativní zátěž (zejména v oblasti „odpad vs. vedlejší produkt“): když jsou zemědělské vedlejší proudy klasifikované jako odpad, komplikuje to obchod, zpracování i investice.
- Green premium: bio-based materiály často dražší než fosilní alternativy → potřeba tržních stimulů.
- Volatilita cen biomasy a riziko růstu poptávky z jiných sektorů.

Rizika, trade-offy a „slepa místa“ bioekonomiky

- Bioekonomika může škodit, pokud se redukuje na „více biomasy“ bez pravidel udržitelnosti a bez pohledu na půdu, vodu a biodiverzitu.
- Konkurence o půdu a biomasu (potravinový vs. energetický/materiálový) – bez hierarchie použití může vzniknout tlak na ekosystémy a změny využití půdy.
- Ekologické limity: 2018 strategie výslovně zdůrazňuje potřebu rozumět ekologickým hranicím bioekonomiky.
- Riziko „greenwashingu“: pokud nejsou data, standardy a monitoring, zůstane to na úrovni deklamací.
- EU proto mluví o investiční jistotě, standardech a monitoringu.
- Cirkulární ekonomika připomíná, že tlak na zdroje (biomasa, voda, půda) je systémový a vyžaduje „méně odpadu – více hodnoty“, nikoli jen substituci jedné suroviny druhou.

Doporučení: co dělat (farma – region – stát)

- Úspěch bioekonomiky je hlavně o implementaci, ne o sloganech: data, spolupráce, infrastruktura, pravidla.

A) Na úrovni farmy

- Zmapovat toky biomasy a náklady (kde vzniká odpad/vedlejší produkt, co stojí jeho řešení, kde je potenciál zhodnocení).
- Vybírat řešení s jasnou logikou přidané hodnoty a s návazností na trh (odběratel, smlouvy, kvalita, logistika).

B) Na úrovni regionu

Budovat lokální hodnotové řetězce a zpracování (nižší logistické náklady, vyšší regionální multiplikace).

Zapojit poradce a inovátory přes AKIS (demofarmy, piloty, sdílení know-how).

C) Na úrovni politik a institucí

Propojovat CAP nástroje (eco-schemes, investice, poradenství) s bioekonomickými cíli – ne odděleně.

V ČR sladit MZe biohospodářství a MŽP cirkulární rámec (Cirkulární Česko 2040) do společného „implementačního“ přístupu.

Interreg

Kofinanziert von
der Europäischen Union
Spolufinancováno
Evropskou unií

Sachsen – Tschechien | Česko – Sasko

Děkuji za pozornost!

**Vielen Dank für Ihre
Aufmerksamkeit!**

